

nº 3.001

26-2-37

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: ARAGÓ, 290 - TEL. 23994

☆
☆
☆
☆
☆

V
I
N
T
-
I
-
C
I
N
C
C
E
N
T
I
M
S

KALDERS

LA BATALLA DE L'OU

- I els que la ballen magra, com s'ho faran?
- Sí, mira: podran fer la batalla de l'ou com balla.

E F E M E R I D E S

21 Febrer del 1916

L'ATAC ALEMANY SOBRE VERDUN

Aquests dies ha tingut lloc el XXI aniversari de la formidable ofensiva germànica contra Verdun.

En la nostra secció «Ahir com avui» recopilem una sèrie de dibuixos polítics publicats a «l'Esquella» durant la gran guerra. Hom es sorprèn en constatar la punyent actualitat d'aquests ninots, però la sorpresa s'esvaeix davant l'anàlisi més lleuger. La història fa el seu curs i els accidents es succeeixen, renovant-se o repetint-se, però els homes segueixen amb un esperit semblant, i àdhuc algunes races continuen aferrades a llurs defectes i a llurs errors funestos, que precipiten a vegades les grans tragèdies de la humanitat.

Aquella mentalitat teutona que procurava el sacrifici d'un milió d'homes —un milió de vides va costar entre una i altra banda l'atac a Verdun!— és exactament la mateixa que avui martiritza els pobles d'Ibèria, especulant fredament sobre la carn del nostre poble, perseguint els seus objectius sense deturar-se a pensar les penes ni els sacrificis ocasionats.

S'ha dit repetidament que després de la guerra, els vencedors van tractar amb excessiva benevolença Alemanya. I això, aparentment monstruós, renyit amb el sentiment més elemental de la generositat humana, sembla trobar una clara afirmació amb la conducta mateixa d'Alemanya. I a desgrat de tot, seguim creient que a Alemanya hi ha un poble veritable, que sent i vibra amb nosaltres, però sota la bota estúpida del militarisme «nazi».

A Verdun, els soldats que el defensaven van immortalitzar la famosa consigna: «No passaran!» S'han establert molts paral·lels entre la de-

fensa de Verdun i la de Madrid; ignorem si les incidències de la nostra guerra confirmaran aquesta similitud. Però des d'ara ja podem oferir al món dels proletaris l'exemple d'uns herois que amb el puny clos i les dents apretades diuen: «No passaran!», amb més fermesa i defensant una causa més alta que la dels pobres «poilus» francesos.

ELS METECS ENS COLONITZEN A CATALUNYA HI HA GENT QUE PARLA EN CATALA

I «La Batalla» ho descobreix a través d'una ràdio facciosa.

Des de fa temps que no ens sorprèn l'actitud d'alguns sectors revolucionaris, que vinculen llur posició avançada a la preocupació constant de prescindir del català, llengua natural de Catalunya i d'unes quantes dotzenes de milers de catalans. A desgrat de l'evidència del fenomen, però, conservàvem la il·lusió que aquests sectors no ens ignoraven, que coneixien la nostra existència i que àdhuc ens toleraven força bé. Però descobrim ara que «La Batalla», en l'edició corresponent al passat diumenge, dia 21, ens alludeix com de passada, com si ens hi deixés ésser. Es tracta d'una nota titulada «Las radios fascistas a los fascistas de la Fatarella», de la qual en transcrivim el següent fragment:

«En la noche del viernes, radio Salamanca, daba emisión en catalán. Por lo que se ve, los fascistas quieren hacer sus propagandas encaminadas a hacer prosélitos en Cataluña. Al oír al «speaker» salamantino, por su similitud de lenguaje con cierta gente, también en catalán correcto...»

Aquesta «cierta gente» som els catalans, que constituïm la immensa majoria de la població d'una ciutat catalana, anomenada Barcelona, en la qual s'edita el diari «La Batalla», dirigit per un català.

LA MANIA DE LES CUES

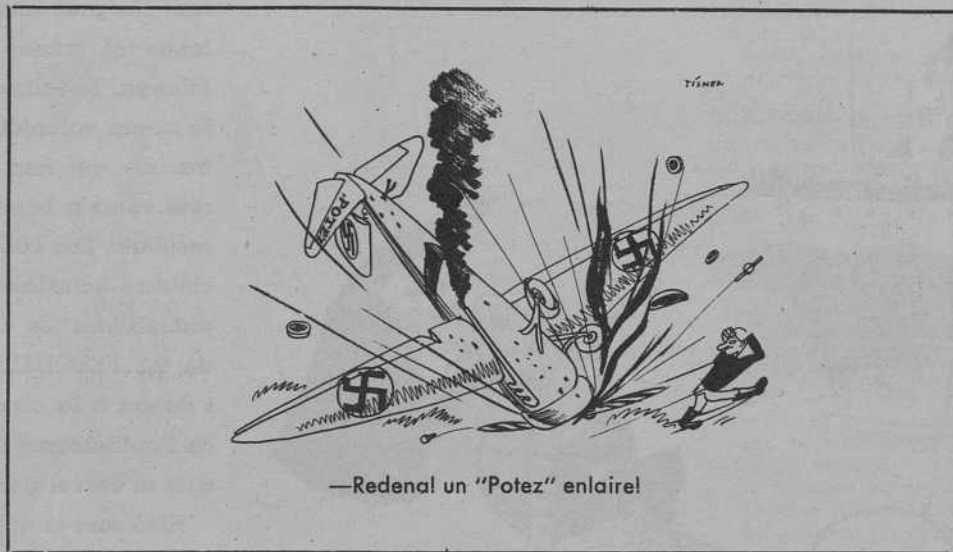
—Que també feu cua per les galetes, vós?

—No. Jo faig cua per la Victòria.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

ANY, LXI

NUM. 3001

E D I T O R I A L

Diumenge passat fou l'aglutinant del moviment d'opinió promogut a la reraguarda barcelonina, per la caiguda de Màlaga. El fet de passar la bella ciutat andalusa a les mans faccioses, deixà oberta la vàlvula intensiva sentimental. Durant tota la passada setmana es produïren fortes reaccions ciutadanes. Tots som partidaris de l'exèrcit regular, de la mobilització obligatòria, del comandament únic. Durant la setmana tots els sectors d'opinió anti-feixistes ho han manifestat eloqüentment. I aquest diumenge passat ha estat el resum i l'exponent d'aquesta reacció.

Per primera vegada durant la guerra, Barcelona ha estat la ciutat ideal de reraguarda. Ha semblat, àdhuc, que no vèiem tanta gent dispersada pels carrers, que la tan prodigada «rua revolucionària» s'havia estrocat sobtadament.

Es bona hora! Temem mostrar-nos excessivament joiosos per quan el punt de partida de la nostra joia és un fet altament lamentable: la caiguda de Màlaga; però hem de celebrar-la, estrictament des de l'angle d'esperonada. Esperonada crua, despietada, que ens ha fet sang.

Però ara ja tenim ací la reacció. Fluctua, vivíssima, pels nostres carrers. En forma de mítings espontanis, en manifestacions improvisades, en exhibicions als camps de futbol, com diumenge. I cal mantenir-la com el foc sagrat. El foc sagrat que ens farà guanyar la guerra.

Cal, ara, que tot aquest estat anímic no es perdi en el buit. Ho hem dit cent vegades i ho repetirem fins esgargamellar-nos. El Govern de la Generalitat de Catalunya ha d'actuar sense dubtes ni temences. Té tot el poble, TOT EL POBLE, al seu darrera. Ningú no s'oposarà a les seves decisions si recullen, realment, els corrents d'opinió.

Els aplaudiments que diumenge acolliren els oradors espontanis, que parlaven des de dalt de les parades de Flors de la Rambla, el pas de manifestacions obreres que advocaven per a una instrucció militar, les desfilades de treballadors, marxant al pas, en són la millor prova.

I cal que, d'una vegada i per a sempre, es digui que els qui s'oposin a les disposicions sorgides d'aquest criteri nostre, són enemics de la causa.

I, com a tals, han d'ésser tractats sense contemplacions.

—Però no havíem quedat que no es podien trametre voluntaris?
—Oh, és que aquets no ho són, de "voluntaris"...

L'ESQUELLA, primer setmanari de Catalunya, a l'alçada de la seva tradició de servidor de la causa del poble

A través del nostre editorial de la setmana passada, el lector de L'ESQUELLA DE LA TORRATXA devia entreveure que anàvem a realitzar alguna millora en el nostre setmanari. Les nostres paraules no eren gratuïtes. Avui, ja, i per primera vegada en la història dels setmanaris humorístic de la Península, L'ESQUELLA DE LA TORRATXA surt impresa pel procediment offset, els avantatges del qual —des del punt de vista estrictament tipogràfic— són ben visibles. El sistema offset és d'unes possibilitats il·limitades i els nostres dibuixants, especialment, s'han fet seva la missió de treure'n el màxim profit, profit que, beneficiant el nostre setmanari, plaurà forçosament

als nostres lectors, que —diem-ho de passada— són ara més nombrosos que mai.

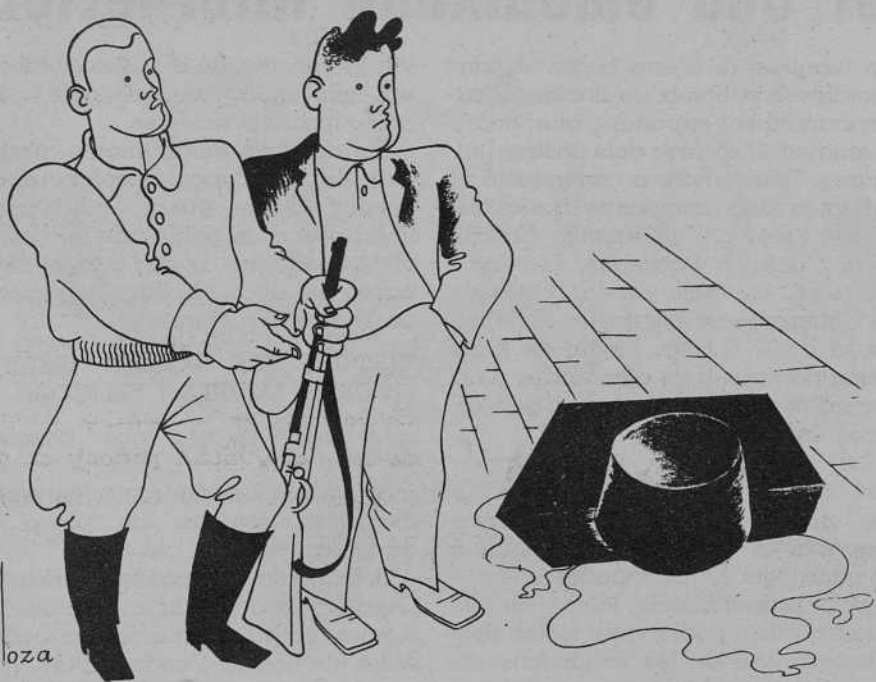
LA NOVA EMISORA FACCIOSA

La Ràdio — Aquí Ràdio Veritat. Napoleó ha declarat que es passa a les forces "nacionals" espanyoles.

L'ESQUELLA, doncs, es rejoyeneix. De mica en mica ens hem després del ròssec de letàrgia, acumulat durant llargues anyades grises, per a fer-ne el primer setmanari de Catalunya. Nosaltres hi hem posat tota la nostra voluntat. I, com a cosa nostra, els qui fem L'ESQUELLA esperem veure'n ben aviat els magnífics resultats. Ens cal, només, la més decidida i entusiasta col·laboració dels antifeixistes de Catalunya. Perquè, de fet, L'ESQUELLA pertany en cos i ànima a la causa, la doble causa de l'antifeixisme i el catalanisme posats al servei del proletariat.

Això serà el nostre suport per a les futures millores i, si reeixim, la compensació del nostre esforç.

Aquest número de L'ESQUELLA conté, encara, algunes imperfeccions, degudes a la manca de temps amb què s'ha fet el canvi de procediment. La correcció ortogràfica ha sofert d'una manera especial els efectes desfavorables d'aquest esdeveniment fel·líc. Preguem als lectors que considerin bones les raons exposades, i els formulem la promesa d'esmenar-nos fins allí on ens sigui possible.

DESPRES DE L'EVACIO FUSTRADA

—Encara quedava gent amb això ficat al cap.

sim!!!—En tot el territori dominat pels rebels no es parla d'altra cosa que de l'enllaç civil, d'un civil, amb la jutgessa Marcela. La processó va per dins, per bé que circuli pels carrers més cèntrics de la capital feixista, amb gran enrenou de bandes militars, que ofeguen amb llur rebombori els rumors públics.

Sembla que es pretén desviar l'opinió, fent-li creure que es tracta d'un afer d'espionatge.

D'aquesta manera la moral feixista no en sortirà tan mal parada.

Si es produeixen nous esdeveniments, telegrafiaré. — Corresponsal.

Burgos, 26, a les 6 (per fil directe). — El guarda civil ha estat afusellat per un oficial alemany. No s'expliquen amb gaire claredat els termes d'aquest afusellament, puix que per confidències secretes se sap que el civil i l'oficial s'han evadit del camp facciós, internant-se en una zona de les anomenades «terra de ningú», on es proposen viure un idilli tot especial.

La Marcela ha pogut fugir amb un moro. El jutge s'ha suïcidat.

La processó ha acabat en rosari, però en una mena de rosari com el de l'aurora. Un veritable ball de bastons.

Total: que malaguanyats diners esmerçats en telegrams. — Corresponsal.

Burgos, 26, 6-3 (per bombeta de senyals secretes).—Es fan gestions per convèncer la parella fugitiva que es reintegri a llurs unitats de guerra.

Se'ls hi perdona tot, per tal que no es passin als roigs.

Els governamentals, però, sembla que els han descobert maniobrant en una cova de pastar i es proposen caçar-los com conills.

Si el fet es consuma, els «nacionales» perdran el millor ensinistrador d'efebus de la Reichswer.—Corresponsal.

Notes del camp facciós

Burgos, 26 (a les 4.4, per fil directe).—La secció motoritzada de Falange Espanyola ha practicat un registre a un pis del carrer de l'Almirante Bonifaz, al número 26 del qual, tercer pis, ha sorprès un acte clandestí que ha provocat tots els ciutadans.

El cas és aquest: El veí José Fernández Alvarez i la veïna Marcela Alvarez Fernández, ambdós majors d'edat i solters, han estat sorpresos mentre es casaven pel civil. El qui ha intentat unir-los en pagà matrimoni era un jutge municipal, que després s'ha sabut que estava venut als rojos.

S'han fet diverses manifestacions de protesta. Com a desagravi a Déu s'han organitzat processos i rogatives.—Corresponsal.

Burgos, 26 (a les 4.6, sense fil). Urgent.—En desmentiment del telegrama anterior, ens arriben, per un altre conducte, notícies que ens assabenten que les processos i rogatives que segueixen celebrant-se en aquesta capital, no tenen altra finalitat que la de mantenir encès l'entusiasme del poble per la conquesta de Màlaga.

Per altra banda, hom assegura que allò del matrimoni civil fou una planxa dels gelosos falangistes encarregats de la salvaguarda de la moral pública i privada. En realitat es tracta d'un embolic de faldilles d'un guarda civil, que no és el mateix que un matrimoni civil, per bé que, segons els feixistes, ve a ésser una mateixa cosa.

El pretès jutge és el marit de la interfecta. Segueixen les trompades entre els pro-

tagonistes d'aquest batibull. — Agència Kamel.

Burgos, 26 (a les 5, per recader). Urgentis-

LES CAUSES I ELS EFECTES

—Com és que se'ns tornen aquets ulls de xifres?

—Es de tant menjar arròs, dona...

França ens tramet una embaixada intel·lectual

Es troba entre nosaltres una delegació de dibuixants francesos, en representació de la «Casa de la Cultura», de París.

Novament l'Europa democràtica ens envia una ambaixada cordial, per a constatar el veritable estat, als fronts i a la reraguarda, de l'Espanya antifeixista. Tria per això una selecció dels seus homes més aguts i més aptes per identificar-se amb la sensibilitat d'un poble que té entaulada una lluita a mort en defensa de la seva llibertat.

Aquests homes vénen a cercar la veritat a la península, per a escampar-la després per tot el món, recolzant-la amb llur valor i llur autoritat.

Hem tingut ocasió de saludar aquests camarades francesos, que ens han palesat llur gran interès per l'hora històrica que vivim.

Tot just arribats a la nostra ciutat, els il·lustres visitants han dirigit

un manifest al nostre poble. Aquest manifest constitueix un document excepcionalment important, que vindrà a renovar el coratge dels nostres lluitadors. Transcrivim a continuació el missatge dels companys francesos:

«Els pintors i dibuixants: Cabrol, Goerg, Jannot, Labasque, Lefranc i Maserell, delegats per la «Casa de la Cultura», responen a la invitació de la U. G. T., han vingut de París per a portar a llurs camarades d'Espanya la salutació fraternal dels artistes antifeixistes.

La gran emoció experimentada des de llur arribada a la península, imposa als delegats l'obligació d'aportar el concurs més absolut a la causa del Front Popular.

Han passat ja els temps en els quals l'artista podia viure isolat, desinteressant-se de les condicions socials i dels problemes que elles suposen. Alhora que la nostra època

viu la construcció d'una societat nova, neix un art viu que reflexa les preocupacions novelles.

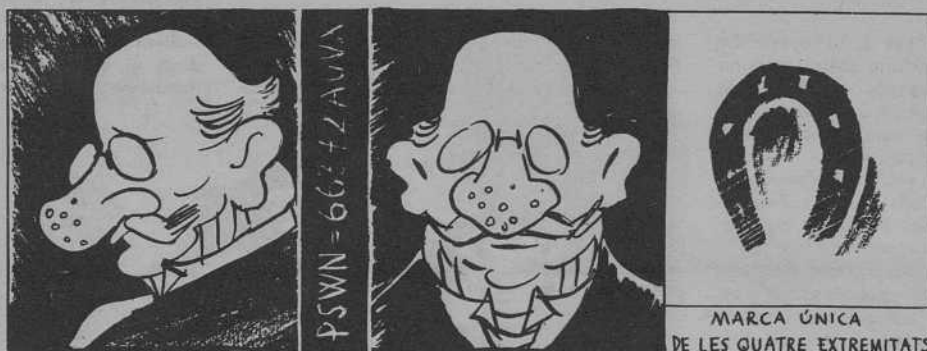
Els delegats tenen interès a refermar llur confiança absoluta en el resultat d'una guerra odiosament imposada a un poble que no desitja altra cosa que bastir una societat nova, on sigui abolida l'exploació de l'home per l'home.

VISQUIN ELS POBLES IBERICS, FORTS, LLIURES I FELIÇOS!»

L'emoció sincera que traspuen aquests mots, s'identifica plenament amb la que nosaltres, protagonistes d'aquesta tragèdia tan plena de grandesa, sentim i coneixem.

Benvinguts, camarades francesos! Que la vostra estada entre nosaltres sigui pròdiga d'aquesta cordialitat entre els homes d'esperit lliure, que ens farà triomfar finalment del feixisme criminal.

EL NOSTRE FITXER

ALEJANDRO LERROUX GARCIA (a) EL CAUDILLO

CARACTERISTIQUES:

Anys: No els sé, però és molt vell.

Cabell: escàs.

Ulls: petits, incoloros. Gasta ulleres.

Nas: enorme, descomunal; a sota, bigoti.

Cap, en conjunt: forma carbassa; caricaturesc.

Ventre: grandió.

Pell: groixudíssima.

ACTIVITATS PRINCIPALS:

Ex-revolucionari. Després, gran senyor,

malgrat venir de la mena dels porcs. Anima del Partit Radical. Ara és a la reserva.

ANTECEDENTS:

Deu o dotze probables pares. A més, fill adoptiu de «La Granja». Violador de monges. Instigador d'assassinats. Posteriorment, parec i capellanesc. Ha dit, diverses vegades, allò de «Yo reinaré». I alguna que altra, s'ha pensat que ja ho feia.

RESUM:

Element perillós malgrat la seva senectud. Convé capturar-lo ben aviat.

ELS VALENTS

—La meva dona ho pot dir: jo no he reculat mai davant de cap obstacle.

La Literatura Ultrarrevolucionària

En «Mariano» G. Fernández és un literat que escriu uns treballs molt fins a «La Batalla». Els titula «Notas de andar», i hi diu unes coses terribles, a desgrat de començar-les, com en el cas que ens ocupa, d'aquesta manera delicada:

«Camino, azar. El mesón. El mesón junto a la guerra. Los obreros y campesinos vienen del frente, van al frente. Descansan. Y, para mejor descansar, cuentan.

Es un viejo el que abre las puertas al diálogo».

Es tracta, doncs —ja que no dels comptes de la vella—, dels comptes del vell. Heus ací una aproximació notable.

Un cop el camarada «Mariano» ha fet obrir les portes al diàleg, aquest entra i comença a despotricar. D'antuvi, el diàleg nou vingut afecta la forma d'un «tango»:

—¿De dónde llegas, mozo?

—¿De Madrid!

—¿Vas?

—Al pueblo. Por unos días solamente. Murió la vieja. Cuando julio, salí de casa y fui al sitio que me indicaba mi deber de hombre joven. A defender lo nuestro, contra los ladrones de siempre».

Després, les «Notas de andar» ens demostren com tres i dos fan cinc, que les deu pessetes del sou dels milicians són, no res menys, que el preu de la llibertat llur. Aquell noi

que arriba de Madrid i se'n va al poble, explica solemnement —sempre segons el camarada «Mariano» — la solució d'una endevinalla. A veure si encerteu què són les deu pessetes del milicià? Deixem que ens contesti el propi protagonista de les «Notas de andar»:

«...Adivino en esas diez pesetas el precio de un crimen. Me queman las manos. No las quiero, ni quiero a ese hijo de perra que regatea a mi viejo el alimento, ni quiero las palabras que me dicen y obligan a repetir todos los días».

Després d'aquesta declaració, el xicot s'indigna, naturalment. Contra els dolents que, a més de donar-li les pessetes de deu en deu, les hi donen calentes, perquè es socarri-mi les mans. El cadell alludit en les ratlles precedents, no apareix, per altra banda, a cap més lloc de la treballada prosa del camarada «Mariano». Suggestim, modestament, però amb fermesa, la hipòtesi que, així com entre els homes abunden els fills de pares desconeguts, entre els cans pot haver-hi gosses mares de fills desconeguts. «Voilà»!

Més avall (de l'article, és clar), el mordaç literat es deixa emportar per la fantasia i fa víctima el seu personatge d'una misteriosa erupció epidèrmica:

«Ha callado el miliciano campesino, que retorna al hogar para adivinar la estela de la madre ausente. Ha callado. El odio de su frente torturada sale a la piel y se hace surcos de meditación».

Com hom pot veure, la cosa s'ha anat embolicant. Ja tenim el milicià camperol amb la pell feta una llàstima. Què fer? Arribat en aquest punt, «Mariano» G. Fernández preveu l'esgotament del tema, i com aquell qui res, en treu les alligadores i contundents conclusions polítiques del cas:

«...Un problema vivo, el de nuestro nacer o parecer histórico, ha sido planteado en cifras plásticas. ¡Se ve! Como nunca, esta noche hemos visto alentar la revolución de los obreros y campesinos».

La qual cosa, traduïda al llenguatge habitual del P. O. U. M. ve a voler dir: «Eliminació de tots els «sabandijas» que no combreguin amb rodes de molí».

La demagògia verbalista d'algunes organitzacions pretesament revolucionàries, s'oposa encara a la formació de l'exèrcit regular. Això equival a oposar-se a la voluntat del poble, i contra el poble s'hi estavellaran sempre els maneigs dels pertorbadors.

— I els tancs? Què dimoni us passa amb els tancs?

— Els tenim estancats.

El pseudo-general Franco celebra una entrevista

CAVALCANT el seu cavall blanc —aquell que tenia preparat la matinalada del 7 de novembre per fer la seva solemne entrada a Madrid— el pseudo-general Franco, cap visible de les forces rebels, arriba a la ciutat dels Cèsars. Ve a Roma per tal de celebrar una conversa amb el Pare Sant, sucursal a la terra del Déu del Cel.

Deixa lligat el seu cavall a l'anel·la que porta al nas un dels guardians negres del Sant Pare, a l'entrada de la Ciutat del Vaticà. I s'endinsa al Palau. Un bisbe, que va uniformat de porter, rep el generalíssim:

- El senyor dirà...
- Volia veure el senyor Pius.
- Miraré si hi és; de part de qui?

—Del general Franco, cap dels nacionals espanyols.

—Segui un moment, faci el favor.

El bisbe-porter puja uns graons. Fixat a un mur hi ha un quadre de timbres elèctrics. En pitja un, que diu, en llatí: «Sa Santedat». Hi ha un celobert i per una de les finestres altes treu el cap el canonge vocal de torn. Pregunta:

—Què hi ha?

—Un senyor que demana el Sant Pare.

—Qui és?

—Un general.

—Dieu-li que no hi és.

El bisbe va fins al generalíssim.

—Diu que ha sortit.

—Sortit? Em creia que era un Papa de clausura... Insistiu, per favor.

El bisbe insisteix. I el canonge diu:
—Vaja, que pugi.

EL PREAMBUL

Franco puja els graons de quatre en tres. Bo i pujant s'espolsa les calces, treu llustre a les polaines i frega els esperons amb «netol». At rebedor, el rep un cardinal vestit de

«botones». Un cor de parents pobres de Sa Santedat fa una reverència al nouvingut. Franco penja la gorra i les medalles al paraigüer, que ja és ple de «capelos», solideus i paraigües vermells de capellà de poble. I acompanyat del cardinal travessa diverses sales i corredors. Pel camí es creua amb bisbes de segona categoria, que escombren el sòl i freguen els vidres, sota l'experta direcció d'una senyora revinguda.

—Es la majordoma de Sa Santedat —explica el reverend cardinal.

Finalment el generalíssim entra al despatx del senyor Pius. El Sant Pare esmorza assegut davant la seva taula de treball. El general Franco dóna una ullada al sobri àpat, a base d'hòsties i resolis.

—Sou servit? — són les primeres paraules del Sant Pare.

—Gràcies; avui ja he combregat.

—Doncs, espereu un xic, mentre acabo.

El general passeja l'esguard pel despatx. Guaita amb atenció un bell retrat, de cos sencer, penjat a un mur. Es el Pare Etern. Sota hi ha una dedicatòria emocionada:

«Al mio amatto representanti. Io, il Dio.»

vista amb el Sant Pare de Roma

L'ENTREVISTA

El cardenal recull els plats, la copa i les setrillers i ho embolica amb una patena. Surt discretament.

—Bé, home, bé. Vostè dirà què se li ofereix.

—Veurà: he vingut a veure'l...

—Ja ho veig.

—...per a reconfortar-me sentint-lo. Necessito tornar a Espanya animat amb l'alè de vostè, que serà el de Déu.

—No tant, home, no tant.

—Què ha de dir, vostè! Jo —tornant a l'assumpte— he desitjat sentir la seva opinió respecte nosaltres. Vostè i Déu, què en pensem, de la nostra guerra?

—Nos pensem —i perdoni la franquesa de Nos— que la cosa no marxa tal com Nos desitgem.

—Conti, conti.

—Veurà: vostès parteixen del principi de dir-ne guerra Santa al que estan fent. Això, com a propaganda, ja Ens va bé. Però Nos creiem que, com a Santa, va massa poc a poc. Per altra part, també com a Santa, hauria d'ésser plena de victòries. I Nos veiem amb pena com, de tant en tant, els atonyinen. Això Ens desprestigia una mica. Déu no pot perdre ni anar amb tanta calma.

—Sí, és clar; però és que els rojos no creuen en Déu.

—I això què hi fa?

—Es que són ells, els qui no ens deixen acabar de guanyar.

—Ah, vaja!

—Per això l'he vingut a veure. Què li sembla que podem fer, per enllestir d'una vegada?

—Que no en té prou, amb els alemanys?

—No.

—I amb els italians?

—Tampoc.

—I amb els moros?

—No, no: tampoc.

—Doncs què vol? Que nos li tramenti un exèrcit de capellans?

—No, home, és clar!

—Doncs, què vol?

—Que m'orienti. Què podem fer?

—Provi d'organitzar unes solemnes rogatives.

—Ja en vàrem fer unes.

—I què?

—Només va ploure!

—Maul!

—Què em respon?

—Què sabem Nos, pobres de Nos!

—Doncs, li exposaré la meva idea.

Aquest ha estat l'objecte de la meva visita.

—Bé s'ho portava prou callat! Digui, digui...

L'OBJECTE DE L'ENTREVISTA

Franco dubta una estona. Es sobreposa al titubeig, s'estira damunt la cadira on seu i fa:

—Home; jo tenia pensat demanar-li que vostè, valent-se de la seva santedat, ens fes un miracle. Si ho vol, enllestirà amb un moment! Si no és així, no veig manera de guanyar la guerra, paraula!

Pere de les PUELLES

GLOSSARI

Amb una gran freqüència ens arriben notícies del camp feixista, que corroboren la crueltat i la baixesa d'instints dels energúmens que es baraten el país a canvi del manteniment de llurs privilegis revoltants. Ens assabentem que una simple delació, l'exposició verbal d'un criteri discordant amb el «punt de vista» oficial o els antecedents més lleus d'esquerrisme, són motius suficients per enviar al patíbul els ciutadans més honorables.

No ignorem que més enllà de les nostres fronteres, la denúncia d'aquests actes de barbàrie és acollida amb un cert escepticisme. «Propaganda roja», es diuen picardiosament els primers ciutadans de les letàrgiques democràtiques europees. I romanem submergits en un perillós desinterès, parant el clatell de llur país a les futures plantofades del feixisme.

Dissortadament, hem sofert durant molts anys la fèrula dels antecessors polítics de l'incipient feixisme hispànic. Els militars de casta, principalment, han tingut la traça de distingir-se sempre per llur despotisme. Amics de fer la via bruta sense ésser mediatitzats per l'opinió pública, han esgrimit la censura com l'arma més denigrant de què disposaven. Però no pas únicament la censura de premsa, que a vegades pot justificar-se per determinades situacions polítiques, sinó la censura a qualsevol forma d'expressió del pensament, l'absolut amordaçament de l'opinió ciutadana. Hom temia parlar de determinats temes «tabú», àdhuc amb els amics més íntims, si la conversa s'esqueia en un lloc on les orelles d'una tercera persona poguessin ésser el vehicle d'una delació.

Intuïm, per les referències, que la vida a casa dels feixistes s'escorre amb aquest mateix grau d'estupidesa «oficial». La qual cosa, per als espectadors europeus de bona fe, no deixarà d'oferir un violent contrast amb l'estat dels territoris lleials.

A Catalunya, concretament, els pocs feixistes que hi tenim (afortunadament no han estat mai gaire nombrosos), una vegada refets del surt inicial, s'han dedicat a conspirar beatíficament. Hom sent en llocs públics l'opinió d'alguns bandarres que, si fossin certes les acusacions que llencen contra nosaltres els periodistes mercenaris d'Europa, serien penjats «ipso facto» a les forques que, segons ells, tenim instal·lades al mig de la Plaça de Catalunya. I no obstant, sobreviuen i continuen escampant el verí, celebrant sense dissimular-ho gaire totes les incidències que ens són adverses d'aquesta guerra.

No hi ha dubte que si els nostres detractors fossin verídics, trobaríem una colla de gent creditors dels terrífics mitjans repressius que ens imputen. Principalment algunes dones, ex-assídues concurrents de les antesaules de sagristia, que porten als mercats i a les cues l'espectacle de llur esquifida mentalitat, merelxerien heu-re-se-les amb cañes de la categoria dels nostres enemics, i que les tractessin com tracten ells a les «roges» de les regions que dominen, que no han comès altre delictes que l'exterioritzar una dignitat i una ferma totalment desconegudes dels facciosos.

GAELI

ESQUELLOTS

L'EVASIO A MA ARMADA

L'anècdota ha estat explicada per una revista madrilenya. Però la traduïm i la publiquem perquè s'ho val. Va així:

A les nostres trinxeres de Madrid es presenta un soldat, evadit dels rengles facciosos. Ve carregat d'armes, bombes de mà i municions.

—Ja té mèrit, que t'hagis passat. Però encara en té més que ho hagis pogut fer amb tot aquest armament!

—Veureu — fa l'evadit —, estàvem fent guàrdia al parapet. Hi havia molta boira. I jo he dit als altres soldats:

«Quina boira! Estic segur que no es veu un home a quatre passes!

»—No tant, no tant!

»—Que no? Veureu!»

He saltat el parapet i he caminat un xic.

«—Que em veieu?

»—Sí, és clar!»

He caminat una mica més.

«—I ara?

»—També se't veu, poc o molt.»

Unes quantes passes més endavant, he repetit:

«—I ara?

»—No, noi: ara no se't veu gens!

»—Doncs salut i conservar-s'hi!»

I ací em tenniul!

COL·LECTIVITZACIONS DAVANT EL MAPA

La cosa va passar a Arenys, en una fàbrica del ram tèxtil. Els vint obrers van anar a lamentar amb el patró:

—Home, veurà... Hem pensat... Això de la collectivització, sap? Com que a tot arreu ho fan, el nostre Síndicat ens ha dit...

—Ah, sí, homes! Encantat!

L'amo parlava així perquè el negoci no tenia res de negoci. «Menys maldecaps», pensava. La facilitat del burgès sorprenqué els treballa-

dors. Quedaren en fer un estudi del cas. En parlarien dilluns següent.

Dilluns es reuniren.

—Ens hi hem pensat millor, comprèn? I hem decidit deixar córrer allò de la collectivització...

El dia abans havia caigut Màlaga.

ELS COTXES A LA RERAGUARDA

Les ràtzies de les Patrulles Motoritzades del Servei de Transports contra els cotxes deturats a les portes dels cafès, ens porta a la memòria una anècdota. A un cinema del Paral·lel s'hi celebrava, fa dies, l'assemblea de treballadors d'un sindicat únic que ara no fa al cas. Un amic nostre hi acompanyà un assembleista.

—No te'n vagis; sortirà aviat perquè hi ha poca gent.

—Com ho saps, si encara no has entrat?

—Es que ací fora hi ha molts pocs cotxes.

UN OBLIT FACILMENT REPARABLE

Els pescadors, degut a un conjunt de circumstàncies deplorables, s'han vist obligats a disminuir llur activitat. Això, si bé per una banda —precisament la més considerable— presenta una colla d'inconvenients, per l'altra té l'avantatge de permetre'ls dedicar l'atenció a altres afers que abans gairebé no els interessaven. Per exemple, la política.

Dies enrera, en una taverna de Badalona, un grup de gent de mar comentava un editorial de «La Batalla» on era reclamada la formació immediata d'un govern obrer i camperol. L'articulista afirmava que un govern

així representaria tota la gran massa proletària. Però un barquer jove, que no compartia del tot aquesta opinió, va objectar:

—Tots els sectors no, eh? Això només s'aconseguiria amb la formació d'un Govern Obrer, Camperol i Pescador.

EL NEGOCI NO TE ENTRANYES

Ens temíem que els desperts ciutadans que mercadegen amb la inofensiva il·lusió de disfressar-se d'heroi de la revolució, portarien a extrems insospitables llur preocupació d'empèrmer les disponibilitats dels nostres maniquins bèl·lics. Però no hauríem dit mai —mai!— que visquéssim prou per a arribar a llegir l'anunci que transcrivim. I l'hem llegit —qui en dubtarà?— com poden llegir-lo els nostres lectors: «El fuster Felip Tal, que té la tenda a la baixada d'en Just i d'en Pastor, ven uns trossos de fusta vernissada, en forma de «Parabellum», que ningú no negaria que es tracta de pistoles de bo de bo. Són econòmics, no pesen, és impossible fer-s'hi mal; n'hi han de melis i de flandes per fer la il·lusió al carrer, i uns altres de xicaranda pels cafès i altres locals tancats.»

REMEIS HEROICS

Sembla que, finalment, el Municipi s'ha decidit a apellar a la sobrietat dels organismes polítics i sindicals, a fi que moderin llur ímpetu publicitari i editorial, en benefici de les sofertes parets de Barcelona. En principi, hi havia el propòsit de realitzar la cosa amb tots els ets i uts. Hom delegà dos representants de l'Ajuntament perquè fessin un informe assessoratiu.

El primer que varen fer els delegats municipals, fou consultar un prestigiós tècnic publicitari.

—Jo — diqué l'expert — faria un gran tiratge de cartells amb la consigna pertinent i n'empastifaria tots els carrers de la ciutat.

—Anem, noi — va fer el delegat primer al delegat segon—. Això seria com allò de dissimular els esborancs a força de forats.

MES SOBRE ELS COTXES

En sortir del «Moka» un milicià bellament disfressat es troba que li han pres el vehicle. Se'n planya a un company seu:

—Malvinatge! Si trobo el qui me l'ha bir-lat...

—No t'hi encaparris. També m'han pres el meu i em quedo tan tranquil·l,

—I doncs?

—Es que jo també l'havia pispat!

I UNA ALTRA, ENCARA

Aquesta ens l'ha recordada, no sabem ben bé per què, l'anterior. Són dos tronats que es troben. Un va en cotxe.

—Bon automòbil! Pispat?

—No; set mil pessetes.

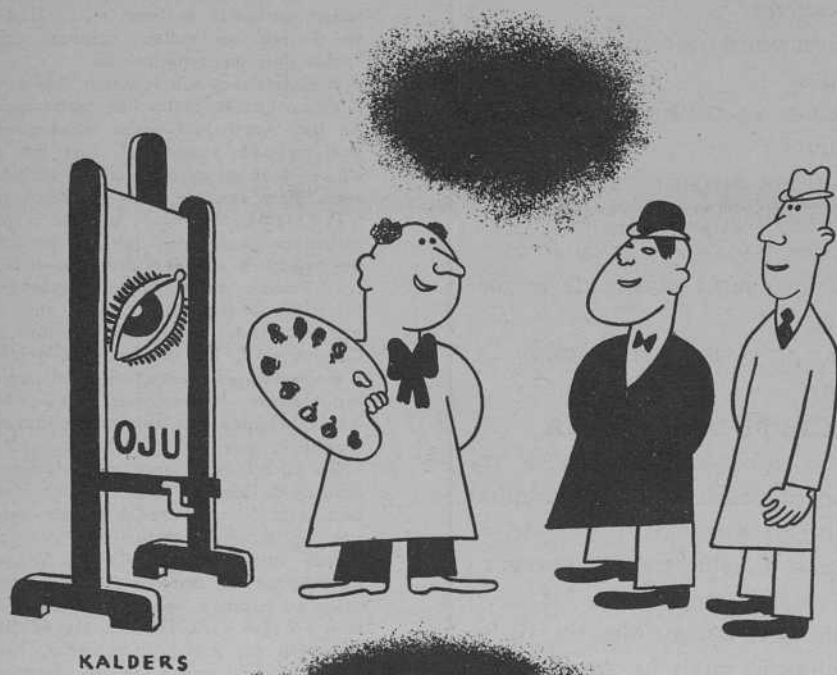
—I les set mil pessetes?

—Pispades!

UNES PARAULES QUE PODEN CANVIAR EUROPA

Per contra, ens assabenten que ni el senyor Lleó Blum ni Mr. Eden pensen venir a veure'ns, almenys per ara. Interrogat a aquest propòsit, el senyor Blum ha autoritzat la transcripció de les següents paraules: «Oh, Espanya, oh! El país de les taronges i les llimones, dels «toreadores» i de les manoles.

Poble dissortat i, en canvi, tan pintoresc. Però que vagi en compte qui sàpiga que

KALDERS

ELS IMPERATIS DE LA MODA

—Voldriem un cartell que digués: "Els hereus del virrei Bonet diuen: Present!"

ha d'anar-hi, perquè a la millor se'ns acaba la paciència i aleshores... M'esborrono de pensar-hi!»

Mr. Eden ha estat més concret: «La pau és una gran cosa. Quan s'acabin les molestes guerres que s'estan celebrant o preccorant, tindrem lleure de meditar sobre això, i tots trobarem que tinc raó. O si no, deixin que el temps ens il·lumini.»

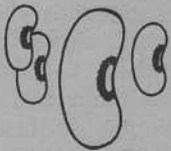
CONSIGNES DE GUERRA

Després d'aquell magnífic «Feu tancs, tancs, tancs, etc.», la perplexitat dels ciutadans ha fruit d'una treva. No massa llarga, però. Hom es preocupa ara de donar una gran popularitat a la següent consigna: «Si cada família catalana tingués cura d'una gallina, i sabés fer-la criar, etc., etc.»

Un disciplinat i ingenu funcionari municipal, que procura seguir al peu de la lletra totes les consignes, va cuinar a adquirir una gallina i la presentà triomfalment a la seva dona:

—Veus? Ara només hem de trobar la manera de fer-la criar.

—Ja t'has deixat enredat! —contestà ella escèpticament—. Que no veus que això és de l'exclusiva incumbència dels pollastres?

LA BATALLA DE LA MONGETA

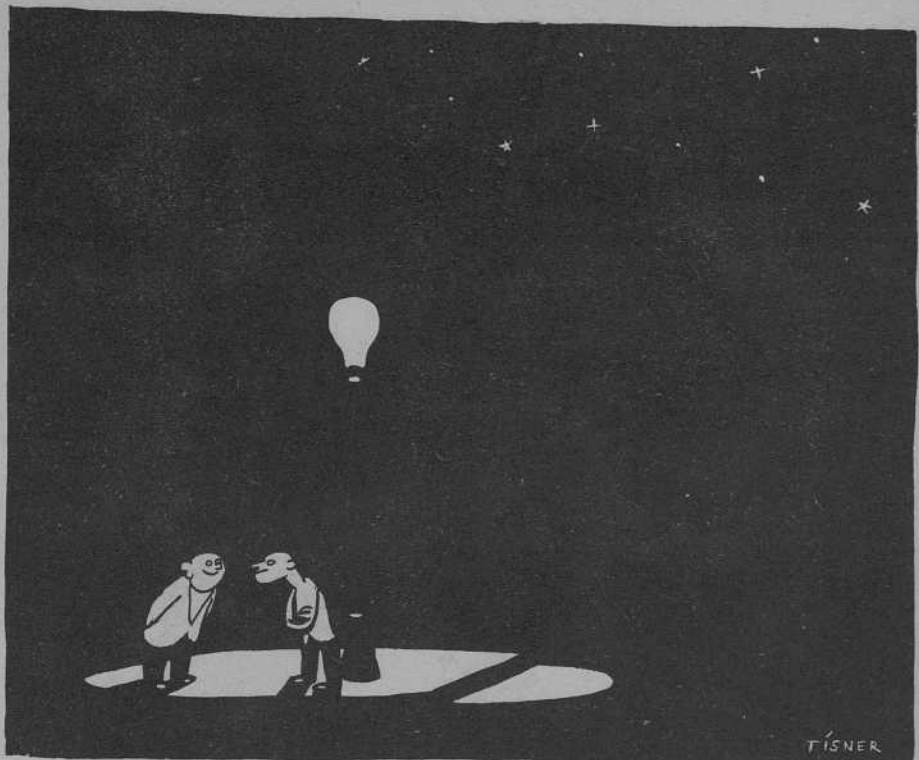
Al carrer de París, a prop del cinema Astòria, hi ha una botiga de llegums cuits, el director de la qual ha tingut la pensada de meravellar els ciutadans amb un misteriós cartelllet que diu: «Sólo se darán judías a las personas mayores.»

Un pudibund pare de família, que només comprèn a mitges les innovacions revolucionàries, va descobrir-lo amb una gran satisfacció. «Per fil —deia tot alleujat—. Ja era hora que algú es preocupés de vetllar per la moral!»

LA PLAGA EPIDEMICA

Els porters també s'han decidit. Han fet un va i tot i han editat llur cartell. Dubtosos, segurament, en la qüestió de l'idioma, han optat pel bilingüisme, que per bé que sempre acusi una certa infelicitat, se salva pel pintoresc. En aquest cartell, el text principal diu, poc més o menys: «Centinela del nuevo orden revolucionario. Sindicato de Porteros.»

ELS ASSABENTATS

—Però com és que está tan negre tot això?
—Es que el dibuixant fa els ninots amb tinta xina.

De totes maneres, hi han escèptics com el savi Leonard que deia al porter de casa seva: «Valdria més que no es embranquesin tan amunt i en canvi vigilessin bé la porteria...»

LLIÇONS DE GUERRA

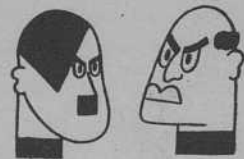
Jacques Daumier, l'excel·lent «causeur», sofria reconvençions del seu col·lega Jean Brionne, el rubicund director espiritual de la «Gazette du Nord».

Daumier havia rebut l'amenaça d'un marit vexat, però considerava que el perill no existia, en esguard a la curta talla i el poc pes del seu adversari. Brionne es desesperava, i realitzava grans esforços per convèncer-lo:

—No vagis desprevingut. Vigila! Pensa que no hi ha enemic petit...

—En això tampoc comparteixo el teu criteri —saltà ràpid Daumier—. L'Espanya republicana, en crear-se l'enemistat de Portugal, ens ha demostrat la possible existència d'enemics minúscols.

amb els que van haver de fer en el mateix sentit quan l'ocupació d'Abissínia per Itàlia, o amb els que realitzen els generals prussians per evitar que Hitler, disfrazat de voluntari, se'ns presentí ací i ens pulveritzi a tort i a dret.

Aquest número ha passat per la censura, que no ha tingut rès a abjectar'hi, ans be elsensors s'hi han fet un bon tip de riure.

El número vinent serà, encara, millor i s'esgotarà més aviat del que tardarà en esgotar-se el present.

No adquirir-lo significa perdre la oportunitat d'esdevenir feliç, sense deixar d'èsser antifeixlsta.

ELS CONDUCTORS DE POBLES

Sabem de bona tinta que el senyor «Benito» Mussolini es mor de ganes de venir a Espanya, per esclafar amb les pròpies mans els «rojos» peninsulars. Els esforços dels seus consellers per a dissuadir-lo d'aquest desbarllestat propòsit, només poden comparar-se

—No em deixariu collir una mica d'herba?
—De cap manera! Totes les provisions de boca les tenim reservades per a les nostres tropes...

APORTACIONES A LA BATALLA DE L'OU

LAS GALLINAS Y LOS NATURISTAS

Ara que estem lliurant la batalla de l'ou, tot el zel i tota l'activitat que desenrotllem per reeixir ens semblarà poc. Reproduï a continuació un article molt ben fet i molt endreçat, publicat en la benèfica i venerable revista naturo-nudista «Pentalfa.»

Nuestro ideal no es de masas; en él las multitudes no caben; el mito dogma de **mayoría** no reza para nuestro credo. «En el bote pequeño hay la buena confitura», y los menos, los mejores. Sólo un orgullo cabe en mí: ser naturista, pues lo veo, y lo veo difícil, que no es accesible esta idea al vulgo, al que no razona, al que no es poeta ni filósofo, al que no es evolucionario.

Somos naturistas porque somos refinados, sensatos y sensibles, y no comprendo que podamos criar gallinas y llevarlas al carnicero. Ya sabemos que comemos huevos, pero, si acepto las gallinas, no transijo con las mesas expendedoras. Fuera negar, adulterar y amorfear el Naturismo; fuera contradicción patente y notoria.

Muchos, creyendo ser sindicalistas, se quedan en **sinvergüenzas**; otros, pensando ser anarquistas, se quedan

en la categoría de **bandidos**, y muchos dichos naturistas, sólo son unos pobres **enfermos utilitarios y avaros**.

En Iberia hay muchos vegetarianos por economía o por receta médica, y éstos sí que concibo críen gallinas, conejos y cerdos, y hasta recen el rosario con sartas de butifarra de cebolla.
Zurita CERVELLO

No hi ha dubte que hom estarà d'acord en què l'autor situa el problema amb una precisió admirable. I encara li queda temps per llençar una suggerència que causarà sensació: la batalla del rosari de la botifarra amb ceba.

UN CANVI DE CIRCUMSTANCIES

A Sant Andreu (com rediable se'n diu ara?) hi ha una modestíssima botiga de tercer ordre, dedicada a una cosa tan inofensiva com és la venda de joguines. Aquesta botiga, com d'altres de similars, tenia un títol simple i suggestiu: «Los Reyes Magos.» El cartell, clavat davant la porta, feia suposar, si més no, que el propietari no tenia allò que se'n diu una imaginació exaltada.

Ara, la revolució i la guerra ho han confirmat.

El nom de la botiga tenia aires reaccionaris. I, àdhuc, provocatius. I l'amo va canviar-li el nom. Però el cas és aquest: la fantasia del bon joguinaire, desbordada, no ha tingut aturador.

Sabeu quin títol té, ara, la botiga? Aquest:

«Los ex-reyes Magos.»
No cal parlar-ne més!

PARODIES DE PREMSA FACCIOSA

Avui inaugurem —a la pàgina següent— una secció de paròdies dels diaris facciosos o dels diaris que, sense ésser-ne, els fan el joc. Les nostres imitacions seran tan precises que gairebé el lector dubtarà de si són autèntiques o no. I no és pas que vulguem ajuntar-nos mèrits falders —la pàgina, de cos present, ens estalvia de fer-ho—, sinó que ho diem en un sentit d'estricta justícia.

Avui escarnim un diari portuguès qualsevol. La setmana que ve i les següents ens dedicarem a la premsa alemanya, italiana, a la de Burgos, Saragossa, de Sevilla. I si la guerra encara no s'ha acabat, potser i tot tindrem ocasió d'imitar algun diari local que, fent-se passar per antifeixista, en té tan poc com nosaltres de feixistes.

Però valdria més que no ens arribi aquesta hora.

TRES CENTOS AVIADOS DO GENERAL FRANCO AN ALHANADO LÉRIDA

3,000 BOMBAOS SOBRE DO CIUDAD

BURGOS. - Comunicação do Lérida apeguran que dos aviones do general Franco an alhanado, a força do bombaos, la provincia catalana. Centrales electricas, paradas ao força das munições nacionais. Miles é miles do defunções, en poca stona. Pánico orroroso por dos campos rojos. 3,000 bombaos an tombado sobre do ciudad leridada, destroçandola completamente.

N. do R. Lérida es una antiga vilha situada do sud d'Espanya. Poseu, como velhasas, un monasterio nommao de San Pere de Galligans, unas muralhas romanas i la Torre do Jaime I. Es ao poper des do començo do guerra.

LERIDA

Paxan do largo

Gibraltar, 33. - Do trafico de vaxelhos continua en este sithio. Paxan centenas de buques inglesos, que no an s'atrevido a que-darse pronto dos costas porthu-guesas.

O presidente Azanha declara aos periodicos

DO P.O.U.M EX-PULÇA TROTSKY

Mexico, 29. - Do Léon Trotsky a reçudo una cartão do secretario general do P.O.U.M. do Barcelona (Partido de Olla Unificada Mundial) comunicando que el partido conçidera ao velho comuniçta baxa do mesmo.

Léon Trotsky à fecho presenthe que accepta do baxa, aos periódistas locais.

E à dixo que se retira do campo politico e que'l dexa por la vida monastica.

No i àu agudo inçidhentes.

DON AZANHAS

BARCELONA. - Dos diarios locales publican inte-reçantes manifes-taos donaos por o presidente Azanha. Diçen: -Do guerra durará fins dos o tres meços más. No será victorioça ni por Franco ni por vermelhos, ni por alemanes ni por ruços. Do armistiço posará fin aos scomesas mutuas. Franco quedara duenho de media Spanha é dos rojos dão otra media. Pero como que Franco a pactao con dos portugheses, será media comunista é media portughesa. Portugal, do splendorosa nação, tri- plicara son grandhe territorio.

Dos circulos oficiaeç reculhan dos manifestaos por o presidente Azanha é preveuhan lotta do presidente contra do Don Largo Cabalhero, jefe aos gru- pos dretistas do Governo hispánico, qui no s'avhindra ao pacto.

OVIEDO, O PO- DER DOS NACIO- NALES

Oviedo, 33 - Dos posteriores scomesas dos rojos an sido rebutxadas por dos forças nacionais. Aquestos dias ultimos, dos grupos armaos, ao mando do general Lhano do Encomiendha, au provado de penetrar ao capital dos Turias. Mã dos forços é dos tropaoso Franco, como emos dixo, no àn permetudo lo paso aos rojos.

Telegramas reçudhos hoy certifi- can que, a forta presion de milhes é

Do Governo Niponeuso no reconoxe dos rojos

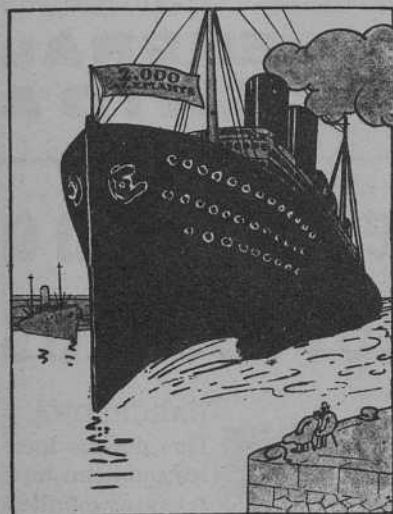
(Vease informaçao as páginas 4, 8 i 51)

milhes do franquistas, ànse retiradho los vermelhos, spacio do tres centos doxe quilometros. Ahorás d'ara, dos facciosos rojos son ala vora do Huesca, capital llevantina.

En su fuída, los rojos àn desper- digao fusiles, scopetas, pistolas é mi- tralladores, en cuantidaos enormes.

" AHIR COM AVUI "

(NINOTS PUBLICATS A «L'ESQUELLA» DURANT LA GRAN GUERRA)

PROCEDENTS DEL CAMERON

—I tots els envien a Espanya?
—Ja ho veu!... Ara sí que s'abaratiran les subsistències.

La intenció del ninotaire és prou clara envers els alemanys que venien a Espanya durant la Guerra Europea. Eren uns porcs dignes d'abaratir les subsistències.

Els teutons que ara ens tramet Hitler són ramats de pobres bens portats al gran escorxador del front de Madrid.

Són, com els de fa vint anys, unes dissortades bestioles, però completament distintes. Els primers fugien de la guerra: porcs.

Els segons els envien a la guerra: bens.

Encara que tot és u i el mateix: víctimes d'una situació social contrària a la llibertat de l'home.

I en això, malgrat Karl Liebnetch i Rosa Luxemburg, el poble alemany és un predestinat a tots els sagnants assaigs imperialistes.

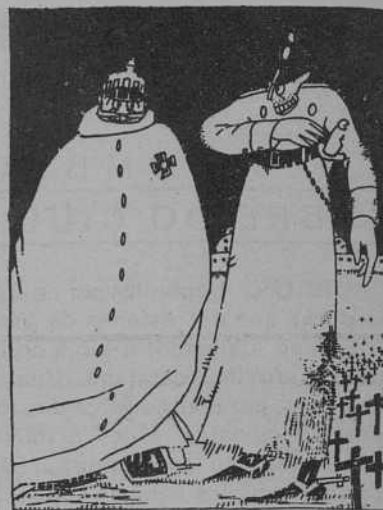
ELS GUANYADORS

Si aquesta guerra durava dos anys més!...
Pobre de mi, Déu ens en guardi!...

Heus ací aquests tipus etern a totes les guerres i revolucions: l'especulador. Picarol ens el presenta durant la guerra espantat de què potser s'engreixa massa.

En la nostra guerra contra el feixisme internacional també ha aparegut, naturalment, l'especulador. Però ara amb un agravant: es fa passar per antifeixista. I malgrat la seva careta l'hem conegut. S'ha engreixat molt fent pujar els articles de primera necessitat, ocultant el producte del seu bandolerisme i provocant l'escassetat de l'imprescindible per beneficiar-se i sembrar el malestar.

Durant la guerra es sentia recolzat per un règim de privilegi, però ara que el poble dirigeix el seu destí, qui l'ajuda?

A VERDUN

Estimat papa, el cor em diu que això serà el nostre Waterloo.

En efecte, els pressentiments del Kromprinz varen ésser confirmats. Semblants pressentiments enterboliran l'existència dels Hitler, Goering, Strasser i altres bandolers nazis.

Pensaran que el primer mal pas que inicià Napoleó, en la seva brillant carrera, va ésser a Espanya, i que Espanya i Rússia —quina casualitat!— li restaren gran part de la seva força per acabar definitivament a Waterloo.

El paral·lel històric és tan simptomàtic, que l'imperialisme d'aquest segle comença a penedir-se d'haver provocat als dos pobles que abatiren el més fort exèrcit del món.

Un segle llarg ha passat i, malgrat la resistència del capitalisme, la U. R. S. S. és un poble lliure i Espanya ho serà molt aviat.

Waterloo fou el final d'un imperialisme.
Espanya serà el final del feixisme.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

Setmanari popular d'humor, lletres, política, etc. Més de seixanta anys de vida, sempre renovada!

Antifeixistes: Compreu-lo!

ABR-Y-TAP

ABRE CON FACILIDAD Y CIERRA HERMETICAMENTE TODA BOTELLA CON TAPÓN METÁLICO
PIDALO EN TODAS PARTES

Precio detall 95 cts. Apartado 886 Barcelona

Productes Iris - Eléctrica Farré

Fàbrica de pintures
Verniços i Esmalts

Materials elèctrics i
Instal·lacions elèctriques

Corts, 533 - BARCELONA - Tel. 30204

Frontó Txiki - Alai

Plaça Bonsuccès, 1

GRANS PARTITS A RAQUETA
PER LES MILLORS JUGADORES
DE LA ESPECIALITAT

Frontó Novetats

TOTS ELS DIES GRANDIOSOS PARTITS TARDA I NIT

ELS MILLORS PILOTARIS
ESPECIALITATS : PUNTA I PALA

DETALLS PER PROGRAMES

MIL PESSETES

al qui presenti
CAPSULES DE
SANDALO mi-
llors que les del
Doctor PIZA, de
Barcelona, i que
curin més aviat
totes les malal-
ties urinàries.

QUARANTA CINQ ANYS D'EXIT CREIXENT

Premiades amb Medalles d'or en tantes Ex-
posicions com s'ha presentat. Uniques apro-
vades i recomanades per les Reials Acadèmies
de Barcelona, Mallorca i diverses corpora-
cions científiques, reconeguent-li avantatges
sobre tots els seus similars.

FARMACIA DEL PI - Plaça del Pi, 6. Barcelona
i principals farmàcies d'Espanya i Amèrica
Preu 4'90 pessetes

RADIOS VOLGA

1937

La millor i més perfecte
DE FABRICACIÓ NACIONAL

RADIO VOLGA

CORTS, 501
ENTRESSOL

(cantonada Borrell)

***

REVENEDORS: Consulteu preus!

LA UNICA

PALAU DE LA GOMA

Espalter, 9

TELEF. 17738

(junt Sant Pau)

Gomes seda 4 anys durada

Pòlvors mata-cabres «42» i líquid AIGUA
DEL PASTOR, infal·libles
R. I. P. a la primera vegada

**SERVEI PERMANENT
DE LAVATGES PREVENTIUS
QUE EVITEN TOT CONTAGI**

CLINICA DE VIES URINÀRIES
Obert dia i nit - Preus econòmics

Senyora:

RECORDI MENSUALMENT

PERLES "FEMI"

SEMPRE BENEFICIOSES PER A LA SALUT

DE VENDA A LES FARMÀCIES

—Qui ho diu que els teutons reculem? Quan prenem un lloc, ens hi quedem per sempre.